

Innowacja pedagogiczna: ***„Wesoła gimnastyka buzi – ćwiczenia wspomagające prawidłowy rozwój mowy dziecka”.***

Autorzy: Daria Czaja-Szurgot, Marzena Nikorowska

Mowa wpływa na całokształt rozwoju dziecka i na jego powodzenie edukacyjne. Komunikacja werbalna stanowi podstawę nawiązywania kontaktów z otoczeniem, a ilość i jakość tych kontaktów decydują o poziomie rozwoju funkcji poznawczych i umiejętności społecznych. Mowa pozwala na wyrażanie własnych sądów, uczuć, ułatwia zdobywanie informacji o świecie. Wszelkie zaburzenia w prawidłowym jej funkcjonowaniu w znacznym stopniu utrudniają osiągnięcie sukcesów w przyszłym życiu. Jej początki – wbrew pozorom – to nie pierwsze słowo lub nawet głoska, a już pierwszy krzyk, a nawet okres prenatalny. Jednak najbardziej intensywnym czasem w rozwoju mowy jest okres wieku przedszkolnego. To stadium tzw. swoistej mowy dziecka przypada właśnie na wiek od trzeciego do siódmego roku życia. Wówczas ostatecznie formuje się system fonetyczno-fonologiczny oraz pojawiają się wszystkie kategorie gramatyczne i schematy składniowe. Dziecko porozumiewa się za pomocą zdań przyjętych z otoczenia. Komunikuje się tak, jak się nauczyło, słuchając najbliższych mu osób. Zwiększa się zasób słownictwa, pojawiają się nazwy abstrakcyjne, przestrzenne, relacje przyczynowo-skutkowe. Na początku wieku przedszkolnego dzieci potrafią udzielać odpowiedzi na proste pytania dotyczące niedawnej przeszłości, wspominać odleglejsze wydarzenia, zazwyczaj łączące się z silniejszymi emocjami, rozumieć zdania odnoszące się do bliskiej przyszłości. Koniec wieku przedszkolnego przynosi rozwój zdolności narracji, dziecko potrafi odpowiedzieć kilkoma zdaniami, co stało się w przedszkolu lub wydarzyło na wycieczce.

Rozwój mowy nie przebiega tak samo u wszystkich dzieci. Jedne zaczynają mówić szybciej, a u innych początki mowy są późniejsze i wolniej przyswajają sobie trudniejsze głoski. Rozwój mowy możliwy jest jedynie w kontakcie z innymi ludźmi i zależy od wielu czynników: wpływu środowiska, w którym wychowuje się dziecko, postawy rodziców, czyli ich podejścia do problemu wady wymowy, od psychofizycznego rozwoju dziecka, a więc decydują tu zarówno czynniki biologiczne, jak i społeczne.

Warunkiem poprawnego wymawiania głosek jest sprawne działanie narządów artykulacyjnych: języka, warg, policzków, szczęki dolnej (żuchwy), podniebienia miękkiego.

Ćwiczenia wspomagające prawidłowy rozwój mowy dziecka

1. Ćwiczenia oddechowe:

- *zabawy i ćwiczenia oddechowe:*
 - wciąganie i wydmuchiwanie powietrza,
 - nadymanie buzi i przepychanie powietrza w zamkniętej buzi,
 - dmuchanie na wiatraczek, na skrawek papieru,
 - nadmuchiwanie balonika,
 - zdmuchiwanie lekkich przedmiotów z powierzchni stołu,
 - dmuchanie na przedmiot unoszący się, zawieszony bądź opadający (kartki, piórka itp.),
 - wdech z unoszeniem ramion do góry, wydech z opadaniem ramion w dół;
- *ćwiczenia wydłużające fazę wydechową:*
 - puszczenie baniek mydlanych,
 - wyścigi papierowych żaglówek,
 - przesuwanie powietrzem wydmuchiwanym przez rurkę piórek, wacików, papierków;
- *ćwiczenia oddechowe brzuszno-przeponowe:*
 - naśladowanie śmiechu różnych osób,
 - ćwiczenia łączące oddech z ruchami rąk, nóg, tułowia,
 - ćwiczenia łączące wydech z wymową pojedynczych głosek;
- *ćwiczenia oddechowe ułatwiające przejście do mowy spontanicznej:*
 - zabawy ze śpiewem,
 - wylizanki,
 - krótkie wierszyki, rymowanki.

2. Ćwiczenia fonacyjne (głosowe):

- *Ćwiczenia w wymawianiu samogłosek i spółgłosek:*
 - przeciąganie samogłosek ustnych: zawody, kto dłużej będzie mógł wymawiać aaaa, ooo, uuu, iii, yyy,
 - ćwiczenia modulacji: wymawianie samogłosek z przerwami (głoska o spada po schodach o o o o o o), wymawianie głosek jak najciszej (usypiamy misia śśśśśśśś) i jak najgłośniej (ryczy niedźwiedź uuuuuuuu, wwwwwww),
 - mruczenie przez nos mmmmmmmm,
 - wszelkie zabawy dźwiękonaśladowcze: naśladujemy odgłosy zwierząt, maszyn, narzędzi, naśladowanie stanów emocjonalnych, naśladowanie odgłosów przyrody.

3. Ćwiczenia usprawniające motorykę narządów artykulacyjnych:

- *wykorzystanie propozycji:*
 - ✓ I. Michalak-Widera: „Śmieszne minki dla chłopczyka i dziewczynki”,
 - ✓ I. Rutkowska-Błachowiak: „Gimnastyka buzi na wesoło”,
 - ✓ E.M. Skorek: „100 tekstów do ćwiczeń logopedycznych”,
 - ✓ I. Jackowska, I. Rutkowska-Błachowiak: „Plamki, kropki i kropelki”;
- *ćwiczenia warg i policzków:*
 - wymawianie na przemian „a” - „o” lub „e” - „o” przy maksymalnym oddaleniu od siebie górnej i dolnej wargi – zabawa w naśladowanie „syreny policyjnej”,
 - oddalanie od siebie kątek ust jak przy „i” – zbliżanie do siebie kątek ust (ściągnięcie warg) jak przy „u”, wymawianie ich na przemian – zabawa w naśladowanie „karetki”,
 - cmokanie – dziecko udaje, że stara się rozdzielić sklezione wargi,
 - gwizdanie,
 - zabawa w rybi pyszczek – gwałtowne otwieranie i zamykanie buzi jak rybka,
 - wargi wysunąć do przodu, ściągnąć je (jak przy gwizdaniu) i przesuwając w kąci ust: w prawo, w lewo, a następnie wykonywać nimi ruchy okrężne,

- ssanie wargi górnej, a potem dolnej,
 - zdmuchiwanie z dolnej wargi papierowych skrawków gazety,
 - nadymać policzki przy zwartych wargach,
 - nadmuchiwanie baloników, puszczenie baniek mydlanych,
 - nadymać policzki z uwolnieniem nagromadzonego w jamie ustnej powietrza – zabawa w dziurawy balonik,
 - nadymać policzki na zmianę lewy i prawy, przesuwać powietrze z jednej strony jamy ustnej do drugiej przy zwartych wargach,
 - wciągać policzki do jamy ustnej (policzki ściśle przylegają do łuków zębowych, wargi tworzą zajęczy pyszczek) – jak zajęczek,
 - przy zaciśniętych zębach zaciskać i rozluźniać wargi (zwarcie ma być silne) – zabawa w słabego i silnego,
 - dmuchać na skrawki papieru, watkę, piłeczkę pingpongową...,
 - cmokanie (powstający szmer przypomina pocałunek),
 - przy otwartej buzi wargi wciągać w głąb jamy ustnej, tak by całkowicie zasłaniały zęby górne i dolne,
 - wargę górną położyć możliwie najdalej na wargę dolną i wykonywać ruchy ssania; to samo ćwiczenie wykonujemy przy ułożeniu wargi dolnej na górną;
- *ćwiczenia języka:*
 - wysuwanie języka na zewnątrz i cofanie w głąb przy bardzo szeroko otwartej jamie ustnej,
 - oblizywanie wargi dolnej i górnej,
 - dotykanie czubkiem języka górnych i dolnych zębów przy maksymalnym opuszczeniu szczęki dolnej,
 - szerokie rozkładanie języka,
 - głaskanie podniebienia językiem,
 - dotykanie czubkiem języka różnych miejsc w jamie ustnej;

- *ćwiczenia podniebienia miękkiego:*
 - ziewanie przy nisko opuszczonej szczęce,
 - naśladowanie odgłosów gęsi – gęganie,
 - chrapanie na wdechu i wydechu,
 - kaszlenie przy wysuniętym na zewnątrz jamy ustnej języku.

4. Zabawy i ćwiczenia słowne:

- rozpoznawanie dźwięków wydawanych przez różne przedmioty, np.: odbijanie piłki, stukanie do drzwi, tykanie zegara itp.,
- rozpoznawanie dźwięków wydawanych przez różne instrumenty,
- rozpoznawanie źródeł dźwięków, głośności, wysokości,
- powtarzanie rytmu,
- wyodrębnienie głoski w nagłosie wyrazu,
- różnicowanie wyrazów różniących się jedną głoską np. bułka – półka, kury – góry, Tomek – domek itp.

Innowacja obejmie dzieci 3- i 4-letnie. Materiał będzie realizowany przez autorki programu jako cykl ćwiczeń prowadzonych systematycznie, raz na dwa tygodnie, w latach szkolnych 2014-2017.

Ćwiczenia będą dotyczyły wybranych zajęć edukacyjnych w ramach podstawy programowej, poszerzając ją o treści zawarte w innowacji.

Cele ogólne:

- symulowanie prawidłowego rozwoju mowy dziecka;
- kształtowanie umiejętności prawidłowej wymowy;
- rozwijanie kultury słowa potocznego i artystycznego;
- wzmacnianie poczucia własnej wartości dziecka;
- wyrabianie u dziecka właściwej motywacji do podjęcia prawidłowej wymowy;
- nawiązanie właściwego kontaktu z dzieckiem, opartego na pełnym zaufaniu oraz ukształtowanie pozytywnego stosunku do zajęć.

Cele szczegółowe:

- kształtowanie świadomej analizy głoskowej i kontroli własnej wymowy przez dziecko;
- kształtowanie prawidłowych nawyków artykulacyjnych;
- wyrabianie prawidłowego toru oddechowego;
- usprawnianie motoryki narządów artykulacyjnych (języka, warg);
- usprawnianie słuchu fonematycznego;
- wywołanie danej głoski;
- poprawna wymowa głosek w izolacji;
- poprawna wymowa głosek w sylabach;
- utrwalanie poprawnej wymowy głosek w parach wyrazów, w zdaniach, wierszach, mowie potocznej;
- różnicowanie nieprawidłowo i prawidłowo brzmiących głosek;
- utrwalenie wymowy głosek w opozycji np. syczące – szumiące;
- bogacenie słownictwa biernego i czynnego przez opowiadania, rozmowy.

Przewidywane osiągnięcia dziecka:

- wzmocni poczucie własnej wartości;
- opanuje prawidłowy tor oddechowy;
- będzie sprawnie wykonywało ćwiczenia narządu artykulacji (języka, warg, podniebienia miękkiego);
- opanuje sztukę poprawnej wymowy głoski w izolacji, sylabach, wyrazach (w nagłosie, w śródgłosie, w wygłosie), zdaniach, opowiadaniu, w mowie spontanicznej;
- zauważy różnicę między artykulacją prawidłową a nieprawidłową;
- poszerzy zakres słownictwa biernego i czynnego.

Ewaluacja:

- bezpośrednie obserwacje dzieci,
- analiza ich wypowiedzi,
- rozmowy z dziećmi,
- rozmowy z rodzicami,
- kontrola wymowy (kwestionariusz wymowy).